

Lofrede op *Swing Time* van Zadie Smith (vertaling Peter Abelesen) door Hans Bouman

Zadie Smith is een van die auteurs die zich meteen met hun eerste roman in het hart van de literaire wereld schrijven. Terwijl ze nog aan King's College, Cambridge, studeerde, werkte ze aan haar debuut *White Teeth*. Op basis van een manuscript van 80 pagina's en een paar verhalen in de *Oxford and Cambridge Anthology* vochten gerenommeerde Londense uitgeverij elkaar de tent uit om Smith te contracteren. Toen *White Teeth* in 2000 op de markt kwam was de ontvangst stormachtig.

Naast lovende recensies verschenen er in de Engelse pers uitvoerige vraaggesprekken, waarin de interviewers zich vertederd uitlieten over dat nerveuze, verlegen meisje dat zo geïntimideerd was door al die plotselinge publiciteit.

Smith kwam ter gelegenheid van de Nederlandse vertaling naar Amsterdam, waar ik haar mocht interviewen. Maar de jonge vrouw – ze was toen net 25 geworden – die tegenover me zat, was helemaal niet verlegen en geïntimideerd. We spraken elkaar in haar hotelkamer, terwijl zij een bakje yoghurt leeg at en ondertussen over mijn schouders naar MTV keek op het televisietoestel dat achter mij stond.

‘Ik vind interviews geven eigenlijk niet zo leuk’, zei ze.

Toen ik haar vroeg of er met de publicatie van haar debuut en het overweldigende succes een schrijversdroom was uitgekomen, antwoordde ze ontkennend. ‘Ik ben niet ambitieus. Dat boek, ach, ik ben eraan begonnen en om de een of andere reden ben ik ermee doorgedaan. Nu het af is ben ik er eigenlijk wel blij mee, en ga ik een tweede boek schrijven. Dan zien we wel verder.’

Ze publiceerde vervolgens *The Autograph Man* en *On Beauty* en naar aanleiding van die laatste roman mocht ik haar opnieuw interviewen. Ditmaal vertelde Smith – die inmiddels door het tijdschrift *Granta* was uitverkozen tot één van de Best of Young British Novelists – dat ze over niet de fysieke en mentale kracht beschikte om een werkelijk groot schrijver te worden. Ze was lui, zei ze. Vooral geestelijk lui. Maar ze voegde daaraan toe dat goede boeken vaak min of meer toevallig tot stand komen. ‘Dus: wie weet.’

Dames en heren, dat ik hier sta om de lof te zingen van haar vorig jaar verschenen roman *Swing Time* is dus een kwestie van toeval.

Ik neem u mee naar 1982. In noordwest Londen ontmoeten twee zevenjarige meisjes elkaar op dansles. De een heet Tracey, de ander – die als ik-verteller in de roman optreedt – blijft naamloos. Ze constateren dat ze allebei precies dezelfde huidskleur hebben en hebben beiden één blanke/witte en één gekleurde ouder.

Beide meisjes wonen in sociale huurflats en hebben een sterk dominante moeder. Tracey is het trotse project van een obese vrouw die je als *white trash* zou kunnen omschrijven. Ze projecteert haar eigen gefnuikte ambities op haar dochter. Tracey's vader is altijd afwezig, zogenaamd omdat hij als danser aan de entourage van Michael Jackson is verbonden. We ontdekken later dat hij meestal in de gevangenis zit.

De ik-figuur heeft een Jamaicaanse moeder, die juist heel sterke persoonlijke ambities koestert en er alles aan doet om haar sociale achterstand in te lopen. Ze zet zich af tegen kitsch, junkfood en pulptelevisie, volgt cursussen bij de Open University en werkt aan haar carrière. De ambitieuze vader is postbode.

Ondanks die verschillen in achtergrond, raken de twee meisjes dik met elkaar bevriend. Ze zijn de enige ‘gekleurde’ kinderen van de dansschool en dromen beiden van een carrière als danseres. Al snel blijkt dat Tracey aanzienlijk meer talent heeft dan de ik-figuur, die op haar beurt weer intellectueel begaafder is. Zal hun vriendschap deze verschillen overleven?

Swing Time springt voortdurend heen en weer in de tijd. De vertelster blikt terug op haar jeugd in de jaren tachtig en negentig, maar doet ook verslag van haar wederwaardigheden in het nu. De roman opent in het heden, met de omineuze zin ‘Het was de eerste dag van mijn ontluistering’.

Pas veel later zal duidelijk worden wat er precies is gebeurd, maar een zweem van dreiging en teleurstelling hangt vanaf de eerste pagina over het boek.

Tracey volgt zoals te verwachten een dansopleiding, maar ziet een redelijk veelbelovende loopbaan verzanden door een levensstijl waarin drugs en steeds weer andere vriendjes een rode draad vormen

De ik-figuur zet zich af tegen haar ambitieuze moeder door een, naar eigen zeggen, ‘boterzacht examenpakket’ te kiezen en vervolgens naar een tweederangs universiteit te gaan.

Ze komt te werken bij het een muziekstation en wordt de personal assistent van een energieke en meedogenloos ambitieuze superster, die in de pers wel met Madonna is vergeleken, maar volgens Smith zelf niet op één bepaalde figuur is gebaseerd.

In de loop van het boek wordt de sfeer van teleurstelling steeds concreter en manifester. De vertelster is teleurgesteld in haar gebrek aan danstalent. Ze is teleurgesteld in de manier waarop de wél getalenteerde Tracey haar carrière te grabbel gooit, om uiteindelijk te eindigen als het cliché van de gekleurde vrouw met een trits kinderen van verschillende vaders, wonend in het flatcomplex waar ze ooit opgroeide.

Maar de teleurstelling wordt met name concreet als de ik-figuur zich begint te realiseren dat ze in de loop der jaren telkens een droom, een ideaal, een stukje van zichzelf, heeft opgegeven.

Smith werkt dit vooral uit in de dociele relatie van haar vertelster tot superster Aimee, die opportunistisch Afrikaanse danstradities exploiteert in haar shows, die uit ijdelheidsontwikkelingshulp een ziekenhuis in Afrika laat bouwen en die ten slotte ter meerdere eer en glorie van zichzelf een Afrikaans kind adopteert.

Zadie Smith is geen autobiografische auteur. Zeker, ze deelt haar geboortjaar en haar gemengde Brits-Jamaicaanse afkomst met haar ik-figuur. Maar de schrijfster en haar personage vallen volstrekt niet met elkaar samen. Tegelijk sluit de thematiek van dit boek natuurlijk nauw aan bij Smiths persoonlijke fascinaties.

Hoewel *Swing Time* een hele reeks sociaal-maatschappelijke thema's aansnijdt, gaat de roman in laatste instantie over identiteit. Wie wil je zijn en waartoe ben je bereid om dat te worden? Die thematiek wordt in deze roman op een afwisselend aangrijpende, spannende, onthutsende, humoristische en deprimerende wijze tot leven gewekt.

De luie Zadie Smith, die niet over de fysieke en mentale kracht beschikt om een werkelijk groot schrijver te worden, heeft met *Swing Time* een geweldig boek geschreven.

Volgens haar eigen theorie zou dat toeval zijn. Ik houd het erop dat de schrijvende Zadie Smith maar zeer ten dele samenvalt met de geïnterviewde Zadie Smith. Haar moeder zei ooit over haar: 'She is the worst interview in the world'.

Mogelijk. Maar Zadie Smith is eerst en vooral een werkelijk groot schrijver.